

Observatoriul eese de done ori in septimana, mercuria si sambat'a.

Pretiu

pentru Sibiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in lăintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. s'eu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. s'eu 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIUL

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Ori-ce inserate, se platescu pe serie s'eu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la adou'a si a trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu. Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adreseate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu in Sibiu.

Nr. 44.

Sibiu, 31/12 Iuniu 1878.

Anulu I.

Tirani'a esaltata.

Noi amu atinsu până aci numai că prin trecutu despre propagand'a ce face vice-comitele Bela Grünwald, némtiu de nationalitate, fetioru alu unui provisoru dominale din proprietatile ducelui de Coburg. Dupa-ce tote diarele magiare lauda si inaltia propagand'a acelu Grünwald contr'a nationalitatiloru mai alesu in cartea sa titulata: „a Felvidék“ (tier'a de susu), simtimu si noi că si diariulu „Sieb. D. Tageblatt“, necessitatea de a ne ocupá pre câtu ne permite spatiulu, mai inadinsu de acea propaganda pre câtu de fanaticu, pre atátu de tiranica si periculosa. Câte-va diarie magiare au datu acelei propagande titlu de politica nationala-magiara. Vedemu totu odata, că multime de propagandisti se adopera din tote poteri, că se o realisedie intocma. Deci se vedemu care este acea programa si cumu este ea motivata de către aparatori ei. Cei cari au cetitu cu atentiune cartea lui Grünwald si nenumeratele comentarie facute asupr'a ei, ilustrate si cu exemple practice, o resuma si stringu in urmatoriile cuvinte: Magiarisarea cu ori-ce pretiu a toturoru nationalitatiloru Ungariei si Transilvaniei; éra deca nu voru se fia magiarisate de buna voia, esterminearea lor prin fortia si prin versare de sange (mit Gewalt und mit Blutvergiessen)!

In ori-care altu statu unu omu că Grünwald ori că aru fi trasu in judecata criminala că turburatori alu pacei publice si calcatori alu legiloru, ori că l'aru duce in vreo casa de sanetate. Dara se vedemu cumu-si motivedia elu insu-si propagand'a si program'a sa.

Grünwald afla mai antăiu, că elementulu magiaru ne cumu se se intindia preste Ungari'a, dara nu imple nici teritoriulu acestei-a si elu semena cu unu scheletu de omu imbracatu cu unu vestmentu forte largu, in care mai potu incapé si alti individi. Statulu se numesce alu magiariloru, dara influenti'a si puterea nu ajunge nici până la miediunele ei. Asia dara missiunea nationalitatiei magiare este dupa renegatulu Grünwald, că ea seau se prefaca in magiari tote cele alalte popora, seau se-le sfarme, că se nu fia periculose pentru dins'a; ea nu trebue se suferé că nobil'a rassa magiara, care a dominatu 1000 ani si are se domine in veci, se cadia in sierbitutea celoru alalte; statulu trebue se fia magiaru si magiarii trebue se domine intr'insulu, seau că ei au se mora si se dispara. Magiarii se faca cumu au facutu odinora francesii in Alsati'a si Lotaringi'a, de unde au gonitu si estermineatu pe nemti, era pre căti au remasu i-au frantiositu. (Minciuna colossale, că-ci éca Germani'a află in Alsati'a totu locuitori nemti in anulu 1870).

Grünwald cere, precumu observaseramu si alta data, că mai antaiu se fia magiarisati slovacii si nemtii din Ungari'a, prin urmare si sasii din Transilvani'a, atunci apoi numerulu magiariloru va cresce la 10,000,000, dupa care usioru se voru magiarisá celi alalti slavi si romanii. Noue ni se pare aci că fanaticulu propagandistu ia o premissa cu totulu falsa, că-ci nici slovacii nici germanii nu se voru poté magiarisá cu nici unu pretiu; éra versarea de sange o va sci infrená Europ'a luminata, deca nu altmintrea, totu prin versare de sange, in tocmă precumu vediarămu in Turci'a.

Pe Grünwald 'lu dore forte, că dupa infientiarea dualismulu dela 1867 magiarii nu s'au folositu de minunat'a positiune la care au ajunsu că se magiarisedie fora nici o crutiare (schonungslos). Fiendu că n'amu facutu acést'a la timpu amu perdutu din auctoritate si din increderea dinastiei, că-ci acumu lumea slava i pote dice acestei-a: éta că nu te mai poti radimá pe natiunea magiara. De ace'a ati fi trebuitu se organisati statulu asia, in câtu sufletu de omu se nu cutedie a murmurá intr'insulu, nici a vorbi alta limba de câtu numai cea magiara. In locu se faceti acést'a, ati facutu la detorii, ati incarcatu la contributiuni si ati inmultitu executiunile precumu n'au fostu nici odata in Ungari'a. Sistem'a administrativa n'ati introdus'o dupa unu planu si politica strictu nationale, nici scólele nu

le-ati organisatu asia, că se poteti magiarisa barbarcesce prin tr'insele. Ati creatu legea nationalitatiloru, prin care ati marturistitu inaintea lumei, că in Ungari'a mai esista si alte nationalitati si asia ati renuntyatu la dreptulu vostru de natiune exclusiv-domnitoria. Nu trebuiá se creati o lege că acést'a. Ati plecatu dela fictiunea, că si cumu in acést'a tiera aru esistá nationalitati inemice magiariloru, pe care voiti se le castigati prin concessiuni. Era cu adeveratu intre locuitorii nemagiari, carii érá nerusinati de a vorbi in numele nationalitatiei lor, candu totusi maiortatea nu sciá nimicu de ei. Inaintea acestoru omeni natiunea magiara s'au umilitu, a jocalu o rola miserabile, a suferitu că demnitatea si interesulu ei se fia calcatu in petiore atunci, candu numai miscandu vre-o mana i-ati fi potutu nimici. V'au lipsitu conscienti'a esistentiei de statu magiaru. Nu ati fostu in stare se ve identificati cu ide'a statului, nici se ve intocmiti dupa impregiurari. Ati cantatu totu numai la trecutu, éra de viitoriu nu v'au pasatu. Ati tremuratu de ori-ce lupta mica, in locu de a loví fora crutiare si scrupulu, si fora se alegeti multu instrumentele; ati pipaitu pe intunerecu că toti fricosii. Contele Andrassy a fostu 5 ani ministru-presiedinte, omu de spiritu, carui inse nu i-a placutu a lucrá si a lupta! De aici vene, că in locu se inaintamu, dămu inderetu si mergemu spre decadentia. Sorte a datu barbatiloru nostri de statu unu palosiu cumplitu in mana, adeca potestatea in statu, prin care poteati se executati fapte heroice. O singura lovitura cu acelu palosiu si ati fi potutu asimila (adeca magiarisá) cu forti'a si cu versare de sange: (Assimilation selbst mit Gewalt und Blutvergiessen).

Este una axioma adoptata in dilele nostre de către toti barbatii intiepti de statu ai Europei care tiene că: Nici-unu poporu christianu compactu nu mai póte fi desnacionalisatu cu nici-unu pretiu din lume. Cu atátu mai pučinu se potu desnacionalisa popora christiane, care au totu odata istori'a lor, limba si literatura inaintata; apoi macaru in capu se'si stea Grünwald, Hunds-dörfer (care se fréca mereu de romani), A. Molnár, M. Jokay, Mocsácy, Helfy, br. Kaas (dein Dani'a), Réthy, Szatmáry, Békéssy et tutti quanti.

Legile penali dictédia pedepse aspre contra ucigasiloru de persóne singurate; pentru atentatele comise contra personelor collective, contra popóraloru, nationalitatiloru, se nu se afle nici-o lege pedepsitória?

O voce seriósă in ór'a suprema către clerurile romane si fruntasii poporului romanu in caus'a instructiunei popularie.

De unu archipresbiteru.

Budapesta 1878. (8-vo micu pagina 46.)

Candu ne veni la mana acést'a carte apostolica in Martiu a. c., abia apucaramu se o anuntiamu asia pre cumu o veduseramu anuntiatu in „Famili'a“ de dn. V. B. si se promitemu că ne vomu întorce la densa; dara parol'a data atunci nu ni-o impliniramu până astadi. Las' că tocmă pe acelu timpu se tractá in acestea colóne aceeaasi cestiune considerata si studiata mai alesu dupa cumu se afla ea in Banatu si Ungari'a, dara amanarea recensiei nostre nu a stricatu nici din altu punctu-de vedere. De atunci adeca citat'a carte a trecutu din mana in mana, lectorii isi formara opiniunea lor despre cele coprinse in trena, si multi din ei o detera pe facia asia, că publicistulu care va fi culesu diversele opiniuni, a fostu in stare se si-o formodie pe a sa despre acelea.

Din partea nostra, raru ni s'a intemplatu in viétia, că se vedemu o mai apriga diferentia de pareri asupra unei carti scrise cu atátu zelu apostolicu, cu atátu dorere sufletésca de romanu adeveratu, cu spiritulu asia de tolerantu, cu asia sinceritate de sentimente si totu-odata cu atátu cunoscintia de lucru. Cutediamu a dice, că maiortatea preponderanta a lectoriloru luminati si competenti in cestiunea de facia a recunoscutu acelea frumose calitati a le Vocei seriósă. S'au aflatu inse

altii, carii denegara auctorului până si dreptulu de a'si deschide gur'a in cestiunea scolastica, „că ne-competente, că nedascalu.“

Necompetente in cestiune? Noi amu aflatu numele auctorului si acumu scimu că'lu cunoscemu de ani 36; amu vediutu cu ochii nostri mai adesea scóle infintiate de acelu Archipresbiteru pre candu era protopopu; in totu tractulu seu protopopescu, scóle de modellu, precumu abia voru mai fi celu multu in diece protopopiate de ambele confesiuni din totu coprinsulu Transilvaniei, nu numai scóle simple elementarie, ci si asia numite normali s'eu primarie, cu câte 3—4 clase si totu atati docenti dotati cumu se cade, dara si strinsi in curele totu cumu se cade; case de scóla că la orice orasiu, in valóre dela câte 2000 până la 5000 fl. Asia stá scólele in protopopiatulu Archipresbiterului, carele pe langa cunoscintiele sale theoretice si pe langa ce'i place a citi si a se informa, are si cunoscintie practice si tactu in executarea planuriloru, precumu ar trebui se aiba acestea calitati toti barbatii chiamati a guberna gruppe mai mari s'eu si mai mici de popóra.

Intre acestea noi ne mai informaramu, că de si Vocea seriósă s'a tiparitu pare-ni-se in vreo 2 mii de exemplarie, totusi la lectorii nostri cei mai departati n'au ajunsu mai nici-unu exemplariu. Din acést'a cauza noi ne vomu permite a reproduce câteva pericope din acea carte, pentru că se damu la mai multi ocaziune de a cunósce mersulu ideiloru auctorului si midiolócele propuse spre a ne avé scolele nóstre, până nu ni se facu scóle calvinesci; că-ci dicemu voue: De nu veti scutura nepasarea; de nu ve veti reculege tota intieptiunea si tóte puterile vostre; de nu veti da celu din urma cruceru pentru scóle romanesce; de nu le veti apara cá ochii din capu, — loculu filoru vostriu ilu voru ocupa altii de alte limbi si confesiuni, carii apoi au se strabata până la altariulu vostru, se ve gonésca si de acolo. Au nu vedeti, nu auditi si nu credeti nici acumu, candu renegatii se scóla din tóte partile si pretendu că se ve supuneti criminalai loru vointie, s'eu se fiti estermineati cu sange si feru.

Dara se trecemu la Vocea seriósă compusa din cinci parti principali. Incependu cu introductiunea, vomu lua din fia-care parte câte una pericopa.

Introducere.

Vediendu câtu de tare rodu unele rele la essistenti'a nostra a Romaniloru in acést'a patria; observandu, cumu seraci'a si neputinti'a prin tóte partile locuite de ai nostri cresce si se latiesce intr'o mesura infricosiata; si in fine, de ani convingendu-me, că a vorbi despre aceste rele intr'unu congresu bisericescu nu mi se dá ocaziune, de óra-ce dela 1870 incóci mai că nu avurămu alte congrese de câtu electorali, unde pré pucinu ne-amu pututu ocupá si de alte afaceri momentuose si urginti: — m'am crediutu datoriu bisericeii si natiunei mele, prin acést'a scriere a-mi redicá vócea, pentru d'a aretá că — starea nostra actuala este mai rea de cum o credemu noi; totu de odata a descoperi natur'a reulu ce róde la essistenti'a nostra, si in fine a indegetá medilócele, prin cari credu eu că s'ar poté vindecá reulu.

I. Starea nostra actuala este mai rea de cum o credemu noi.

Pe câtu érá de durerósă starea si positiunea nostra a Romaniloru, si mai alesu a celoru din Transilvania in timpurile mai nainte de 1848, candu cu rigóre se sustineau legile apesatórie, cari dictau cumcă: „Rusticus praeter mercedem sui laboris nihil habet,“ si candu religiunea greco-orientala era numai „tolerata“: pe atátu de consolatoria ni se imparea că devine starea si positiunea nostra dupa anulu 1848, mai vertosu pre candu se tractá despre introducerea unei constitutiuni mai liberale, in care se fimu considerati si noi de unu factoru alu vietii publice, si apoi candu incepú er'a constitutională, cu deschiderea dietelor din Ardélu si Pesta, ni se pareu atunci, că este se se inaugureze seriosu si pentru noi unu viitoriu mai ferice.

Pre candu se iveau acestea si alte lucruri multu promitietorie pentru noi, pe terenulu celu lunecosu alu politice, unde concurgu tôte nationalitátile patriei cu pretensiunile loru, totu pre atunci barbatii nostri de merite, admoniti de esperintiele trecutului, nu parasira nici terenulu celu vechiu, probatu, si amu potea dice sacru alu nostru, acel'a intru carele ni-amu aflatu scutu si adapostire in dilele cele grele ale secliloru barbari, intielegu terenulu nostru culturalu bisericescu, unde noi de noi, avendu de a face cu noi insine si cu Creatorulu nostru, ni-amu sciutu scuti moral'a, si ni-amu conservatu tesaurulu stravechiu, nationalitatea.

(Va urma).

Transilvani'a.

Sibiu, 11 Iuniu. Ceea ce pana eri circula numai cá faima, astadi se considera cá scire positiva, cá se incepe mobilizare partiale, adeca precumu se spune, unu adaosu din rezervisti camu de 50 fetiori la fia-care compania in Transilvani'a, Bucovin'a, Stiri'a, Dalmati'a. — Fortificarile dela Oituzu s'au datu in intreprisa, anume lucrarile de pamentu cu 9000 fi., lemnari'a necesaria cu 12000 fi. Prefectulu comitatului secuiescu dela S. St. Georgie declarà in consiliu municipale, cá si la passurile Crasna si Buzeu se lucra cu tóta energi'a. Totu asemenea informatiuni avemu si dela celelalte passuri. S'a inceputu cu incetulu, se continua cu tóta energi'a.

Pe la inceputulu lunei avuramu érasei vreo trei dile ploi bune; dupa aceea dile frumóse. Bol'a de vite in comun'a Sfelinberu inca n'a incetatu.

Papusioiu (cucurudiu) vine mereu din Romani'a, si asia pretiurile cerealielor se moderédia, cá-ci altumentrea ar fi vai de saracime.

Dev'a 6 Iuniu n. (Estrasu). Dreptu noutate ve pociu comunicá, cá bucatele pe aici se afla in stare multu promitietoria. Sciri politice v'asiu potea da numai intristatíe; credu inse cá de acelea sunt satui si lectorii dvóstra. Pe aici nu se afla sufletu de omu onestu, necumu dintre romanii nostri, dara nici chiaru dintre magiari si magiaroni, carii se cutedie a dice in cugetu curatu, cá ar fi multumitu cu mersulu lucurilor. Acésta este epoc'a fariseiloru si a nerusinatiloru Gescháftari. Cei carii ar fi ca se mai infrene cevasi nerusnarea si minciun'a, pare cá au absurditu si amortitu. O de ati cunósce acestea machinatiuni! Rogu-ve, ajutati-ne a le demasca si nimici, cá incai se ne strice mai pucinu. Bine faceti cá luminati si prin trecutulu dorerosu, cá-ci vai ce intunecime domnesce. In cátu pentru faimosulu Hunyadi Album, ale carui scornituri le opariti tocma acuma cá cu apa fértá, aflatu cá chiaru dupa judecat'a multoru magiari culti, invetiati, prevedietori si doritori a trai cu noi in pace, sunt considerate numai cá fanfaronade si cá midiulóce de a'si castigá renume si alte scopuri. Me pricepeti. — Fanaticulu Szathmáry Gyuritzá este de locu din comun'a romanesca Pestisiu de langa Deva, care dupa ce facuse abia cursulu de drepturi, vreo cátiva ani a fostu pe langa Jokay, de colea pana colea cá colaboratoru la „Hon;“ acumu inse i-a casionatu se'si faca si elu ceva renume cá ceilalti colegi ai sei Lukács, Benedek, Beöty, Abrányi s. a. Te insieli déca credi, cá elu trece la magiari de nu sciu ce publicistu. Fói'a satirica Borszem Ianko l'a caracterisatu mai bine dicendu, cá Bismark intréba in tóta demánéti'a de servitoriulu care'i aduce diarele, cá scris'a ceva Szathmáry in „Hon;“ la care deca servitoriulu raspunde negativu, atunci Bismark dice, cá asia dara nu le va citi, cá-ci in acea di nu s'a intemplatu nimicu mai memorabile in Europ'a. Si apoi ómeni cá acestia se ne insulte pe noi, pe archierei si pe o lume de popóra. O vai de capulu loru!

Agitatiunile (Korteskédés) pentru alegeri dietali s'au inceputu si pe aici. Vomu avea si noi trebuintia imperiósá de orientare cátu mai timpuria, fia prin o conferentia cá in alti ani, fia prin diarie séu in ori-care altu modu ce se va aflá, cá se nu fimu pacaliti, si cá pana atunci se nu se angagiadie nimeni la nimicu, nici se remana locu si timpu infameloru vendiari de suflete. Ar fi de lipsa cá se se mai publice legea, prin care se dictédia pedepse grele asupra seductoriloru si cumperatoriloru de suflete.

Deunadi s'au pertractatu aici cauzele unoru banditi prinsu in muntii de cátra Olteni'a. Capitanulu loru Danciulescu fu condamnatu la furci, ceilalti la diverse pedepse de reclusiune pe ani. Procesulu este fôrte interesantu, fiindu-cá condamnatulu a negatu totu, apoi elu figurédia sub 4—5 nume. Omu.

misteriosu; nu se scie cine e si de unde e, nici care 'i fusese viétia anterióra. Elu este unu june cu fisionomia simpatica si inteligente, vorbesce limb'a nóstra frumosu, cu accentele din Romani'a, curagiosu, placutu in portari, fôrte resolutu, dara cu sange rece. Se fiti veditu si in casulu acesta, cumu isi manifestá unii ur'a loru nationale si cumu voiá cá se spendiure pe toti cátu mai curendu. Pare cá dieu, in Ungari'a nu spendiurara si in primavér'a acésta mereu din banditii si asasinii magiari curati, cá oficiariulu carele inpuscà pe c. Szapáry, cá spurcatulu asasinu Rozsa István spendiuratu deunadi in Pest'a etc.

Despre neferiricit'a alegere a dlui I. Balomiri voiu servi cátu mai curendu, déca credeti cá aceea mai interesédia pe cineva.*)

De langa Turda, 6 Iuniu. In Nr. 41 alu „Observatoriulu“ ati aratatu, cumu popimea reformatiloru in Debretienu lupta pentru serbarea duminecel. Se afle acea popime, cá pe aici unu arendatocu anume Pálffy Dénes a esitu cu plugurile dumineca in diu'a de pascile loru si au aratu pana sér'a. Cutare solgabirau (subprefectu) citédia duminéc'a inainte de amiédi pe primari si pe notari, cá se mesure pana sér'a la drumu de facutu ori deresu. Dile de claca face duminéc'a si in serbatori legate ori-cine vrea, fôra se'i mai pe-se de religiune. Amu ajunsu departe si mergemu rapede pe clina de vale. Numai de nu ne-amu frange ósale cu totii mai curendu séu mai tardiu.**)

DVóstra ve laudati cu ploi manóse, éra noi de 5 septemani vedemu numai nuori, plóia fôrte pucina.

Ungari'a.

B.-Pesta Ministrulu Col. Tisza isi retrase si anulá faimos'a ordonantia, prin care calcase dreptulu de reuniuni si adunari alu locuitoriloru, precumu avuramu oca siune de a cunósce din mai multe publicatiuni si din desbaterile dietali. Acésta fapta a ministrului presiedente ungurescu dá diarielor oca siune la observari si chiaru la unele revelatiuni. Foile din opositiune isi batu jocu de acea majoritate care mai deunadi dedese ministrului votu de incredere, pentru-cá a calcatu acelu dreptu prin ordonantia, éra acuma tacu, dupa ce vedu cá insusi ministrulu isi cunósce erórea si lasa adunarile libere chiaru atunci, candu socialismulu isi ridica capulu in vecin'a Germani'a cu tóta violenti'a. Revocarea ordonantie in se isi are scopulu seu. Se apropie alegerile dietali, si ministrului 'iar fi venitu fôrte reu, ca voindu se impedece adunarile altora, se le védia impedece si pe ale partisaniloru sei. Adeveratu cá in ordonantia se facea esceptiune cu adunarile proprie electorali, care se considerá cá libere; dara sub acelea nu se intielegea multimea adunariloru si conferentieloru preparative, cu câte 2—3 luni inainte de alegeri. La acestea foile gubernamentali le respundu: Tieneti-ve gur'a (pén'a), nu sbierati fôra cauza; cá-ci rigórea ordonantie nu era indreptata contra magiariloru, ci prin ea era numai se se infrene populatiunile nemagiare, slavii, valachii, cá se nu se póta aduna si intielege intre sine.

Asia va fi precumu scriu acelea diarie unguresci; se póte, nu scimu. Ceea ce scie natiunea romanésca din Transilvani'a este, cá preste dens'a inca totu mai apasa man'a libera, adeca potestatea discretionaria absolutistica, data ministrului de cátra diet'a Ungariei in fia-care sessiune de 11 ani incóce; prin urmare noi ne aflamu totu in starea esceptionale de inainte, care nu scimu se fia fostu revocata nici delaturata de nimeni. Apoi exemplele de aresturi, investigatiuni, pressiune si spionagiu publicate din anu in anu, ne sunt in memoria próspera. In cátu pentru conferentiele nóstre electorali, este érasei prea bine cunoscutu, cu câte ceremonii si greutati s'a potutu castiga permisiune pentru tienerea loru. Dupa aceea inse, unii prefecti (comites supremi), buna óra cá celu din Fagarisiu, au datu porunci, cá se prinda pe orice romanu ar cutedia se amble prin districtu in afaceri electorali. Atunci apoi a pututu alege fôrte usioru pe tata-seu, séu pe Kossuthianulu veneticu Kossy. Dara in fine noi totu vomu fi si sta cu ochii deschisi.

Germani'a.

Berolinu, 9 Iuniu. Plenipotentiarii se aduna la congresu din tôte staturile interesate la cestiunea orientale. Dela Austri'a mergu c. Andrassy, br. Haimarle, la carii se alatura ambasadorulu austr. c. Károlyi. Dela Angli'a ministrii Beaconsfield, Salisbury si Odo Russel.

*) Nu credemu.

**) De siguru.

Red.

Red.

Dela Rusi'a Gorciacoff, Siuvaloff (care intr'aceea alergá érasei dela Londra la St. Petersburg) si Oubril. Dela Turci'a unu grecu crestinu, fostu ministru alu lucrarilor publice anume Cara-Theodori si renegatulu prusianu Mehemed Ali pasia, cá-ci adeca sultanulu in 2 septemanu érasei schimbà ministerulu delaturandu pe Sadik, pe Mahmud Rusdi si chiaru pe cumnatu-seu.

Ranele imperatului se vindeca cu incetulu, spre mirarea lumei intregi. Mii de condolentie si totuodata felicitari vinu Mai. Sale din tóta Germani'a, dela toti suveranii si dela parlamente. Asasinulu Nobiling inca totu nu si-a venitu iu fire, si se crede cá va muri de dureri in capu, unde s'a impuscatu.

Se pare inse dupa tôte scirile, cá Germani'a este cutrierata si subminata infricosiatu de socialismu. Dupa asasinatu s'au arestatu, 25 de ómeni carii au injuratu pe monarchu si pe tóta dinasti'a cumu le-a venitu la gura. Mai multi din ei fusera condamnatu la inchisóre de 1 $\frac{1}{2}$, 2, 4 pana la 5 ani. Arestarile se continua neincetatu. In capitala policistii se inmultira cu 200 de capete. Parlamentulu imperialu fu dissolvitu, din cauza cá deunadi respinsese proiectulu de lege esceptionale. In Iuliu se facu alegeri noue. Sunt si simptome de revolutiune. Chiaru si betranulu Moltke, strategulu celu mai genialu alu epocii nóstre, fu amerintiutu in viétia sa prin pamflete incendiarie. Asia congresulu europénu se deschide intre auspicii fatali.

Romani'a.

Avemu sciri din capital'a Romaniei pana in 10. Iuniu (28. Maiu). Camerele au ténutu érasei una siedintia secreta in sal'a senatului. Diarele capitalei observa tacere asupra concluseru acelei siedintie. Din telegramele esite in cele straine aflamu numai atáta, cá dn. C. A. Rosetti va lua ad interim portofoliulu Ministeriului de interne, pre cátu timpu va absentá dn. J. Brateanu, éra dn. Statescu ministru alu justitiei totu ad interim pe celu de esterne si cá dn. P. Aurelianu se retrage dela ministerulu lucrilor publice; in fine cá la congresulu europénu voru reprezenta pe Romani'a ambii ministrii Michailu Cogalniceanu si Ioanu Brateanu, cá doi barbati de statu carii se potu mesura cu ori-care altii. Se mai spune cá ministrii voru fi insociti la Berolinu de dd. Dim. Sturdza, prea bine cunoscutu in cercurile superiori ale capitalei prussiane, si deputatulu Ferechide, proprietariu si advocatu renumitu.

Camerele au multe greutati cu introducerea tarifei de vama, la care trebuie se distinga intre staturile care au inchiaietu conventiuni cu Romani'a si intre altele care n'au inchiaietu, cumu sunt Franci'a, Angli'a, Germani'a, care voru avea a plati la marfile loru cu 15% mai multu. Cestiunea calei ferate Ploiesci-Predealu face asemenea multa grija. Se crede cá contractulu cu anglulu Crawley se va resilia, cá-ci pare-ni-se, prea este o secatura, si séu se va inchiaie contractu nou cu alta compania straina, séu cá statulu va termina acea linia in regi'a propria. Dela Ploiesci pana la Campin'a ar fi aprópe gat'a si pe restulu de 3 poste pana la fruntarie se facusera multe si mari lucrari de arta. Evenimentele bellice curmara tôte acelea lucrari cu daune de milióne.

Pentru ministerulu de resbelu se mai deschise unu creditu de 1.200.000 l. nou (circa 480 mii flor. arg.) pentru transporturi, materialu militariu si efecte.

Despre susu atins'a siedintia secreta unele telegrame voiescu a sci, cá legislativele obligara in aceeasi pe gubernu si pe plenipotentiarii trimisi la congresu, cá in cestiunea Basarabiei se nu faca nimeni nici-o concesione, cu nici-unu pretiu din lume, ci se lasé cá lucurile se ajunga la estremu, la fortia si la sange; apoi védia Europ'a, ce definitiune noua va mai da ea dreptului si dreptatiei.

Diariulu minist. „Die Presse“ dela Vien'a din 9. Iuniu afla, cá dintre cele 4 staturi mici interesate la cestiunea orientale Romani'a este cea mai modesta in pretensiunile sale, cá-ci ea are dreptate déca cere se'i fia recunoscuta independenti'a si asecurata integritatea teritoriului, prin urmare posesiunea Basarabiei; dara acelasi diariu crede, cá déca puterile se voru invoí asupra celoru-lalte mari diferentie, din singur'a cestiune a Basarabiei nu voru face casum belli. Ori-si cumu, acésta cestiune este si remane una din cele mai fatali.

Pe temeiulu legei din anulu tr. se emittu si in Romani'a, nu bilete de banca (Banknoten), ci bilete séu note de statu = moneta charteia, in valóre cá de 30 milióne l. n. „Osten“ din Vien'a, diariu totudeauna binevoitoriu Romaniei in Nr. seu din 9. Iuniu demustra cu exemple practice din alte staturi inaintate, cá acésta mesura va fi salutaria pentru Romani'a sub conditiune, cá emisiunea de moneta charteia se nu fia mai mare decátu sunt veniturile anuali a le tierei.

Din sfer'a literaria merita se inregistramu aici doue publicatiuni esite dela doi membrii ai societatiei

academice si anume „Motii si Curcanii“ doue conferentie tinute la Ateneul din Bucuresti de D. A. I. Odobescu, continendu:

Motii: Rescoal'a Romanilor Ardeleni sub capetenia lor Horia, in iarn'a 1784—1785 — Episodu din istoria Transilvaniei. (Conferentia din 11. Februarie 1878).

Curcanii: Luarea Rahovei de catre oştirile romanesti, la Noembrie 1877. — Episodu din ultimul nostru resboiu cu Turci'a. (Conferentia din 23. Martie 1878).

1 volum in 8° micu de 96 pagine.

Se afla de vendiari la libraria Socec & Comp., in Bucuresti, Calea Mogosioaiei Nr. 7. Pretiulu 2 lei noui.

A doua: Studii asupra scrierei profesorului dr. I. Jung intitulata Romanii si Romani din tierile dunarene, studii istorico-ethnografice, Bucuresti, Tipografi'a societatiei academice romane 1878, Form. lex. 8-vo pag. 108. Cartea e compusa din 12 capete, in care dupa una introduciune scurta se face analiza scrierei dr. Jung indreptate mai multu asupra lui Roesler; de aci trece la starea coloniilor daco-romane din sec. 4—8; continua pana la sec. 13; combate ipotezele si fantasile slavilor despre romani; se ocupa de institutiunile statului romanesc scarmanandu pe Roesler, Miklosich, Schmidt, Jung etc.; da multime de argumente pentru latinitatea gintei romanesti: are si unu vocabulariu de cuvente archaice romanesce, presupuse de slave ori dace; terminologi'a economiei rurale si domestice la poporul romanesc, cu care ocaziune da si o lectiune meritata anarhistilor in limba si orthographia, carii tocma de candu se afla rusii in Romania si de candu tote populatiunile slave isi ridica capulu cu mare trufia, au inceputu se slavisedie limb'a romanescă că inadinu, si că din ostentatiune, spre a cauta grati'a slavilor, intrebuindu multime de cuvente slave archaice, care nu se mai audu nici la clasele cele mai de diosu a le poporului, era regule orthografice nu mai observa de locu, că si cumu scrierea limbei nu ar avea nici-o trebuintia de regule. Pretiulu acestei carti nu este aratatu; dara acesta disertatiune se va publica si in Annalele societatiei acad.

Bucuresti. (Legea comunala in parlamentulu romanesc.)

(Fine.)

Aceste comune au existatu si in Romania, si numai in timpii din urma, candu se sleisera puterile nostre luptandu contra invasiunilor barbarilor, au venit domni straini si au desfiintatu comun'a. Eu inca am apucatu ca copilu remasitiile dreptului comunelor in cele mai multe orasie din Romania, si noi astadi nu facemu de catu se ne intorcemu, cumu a disu onor. d. Ionescu, la institutiunile nostre strabune, in care si-a gasitu natiunea romana scaparea, si in care 'si va gasi de aci inainte puterea cu care se se puna la adapostu, deca ce-va furtune se voru mai napusti asupra Romaniei.

Eu me asceptamu se vedu ca in acesta discusiune generale se areta defectele ce are acesta lege, ca-ci in adeveru, chiaru membrii comisiunii care a elaborat'o, ne spunu ca legea nu este perfecta; si deca eu amu primit'o chiaru asia imperfecta cum este, a fostu numai pentru-ca ea recunoste un mare principiu, principiulu independentiei si alu autonomiei comunei. Dar' sunt multi chiaru din omenii liberali cari dicu: apoi sunt poporatiunile nostre, mai cu sēma cele rurale, pregatite pentru a exercita aceste drepturi? Inse, dloru, deca amu fostu pregatiti, deca amu pututu chiaru in timpurile cele mai intunecose a exercita acele drepturi, si a le exercita asia de bine, in catu chiaru amu scapatu nationalitatea nostra, cum credeti ca astadi amu fi in stare mai inapoiata de catu atunci? Si apoi aruncati-ve ochii asupra celorlalte lalte natii, mai cu sēma in Italia si Francia, si vedeti deca poporatiunea acolo era mai inaintata de cum suntemu noi astadi, si cu tote acestea ea cu sabi'a in mana si-a dobenditu drepturi forte intinse, pote mai intinse de catu cele pe care le damu noi astadi, cu tote ca de multe ori si-au spartu capulu si s'au omoritu intre ei.

Acumu cate-va dile citeamu pe Sismondi, care credu ca nu veti dice ca este unu revolutionariu, unu demagogu, unu petrolistu, ci unu omu forte moderatu, unu omu forte conservatoru, amicu alu lui Thiers, alu lui Guizot, care facea parte din acea pleiada care se numea doctrinara in Francia; citeamu partea aceea unde descrie cumu s'a emancipatu comun'a acelei mici republice de unde a inceputu civilisatiunea moderna, fiindu ca, dloru, tota Europa, si acei chiaru cari astadi se pretindu superiori rasei latine, de acolo au luat lumina, si fara care nu sciu deca aru fi acolo unde sunt astadi. (Aplause). Ei bine, candu Sismondi face descripiunea, se inspaimenta; deca, candu face conclusiunea, este totu-deauna pentru libertate, fiindu ca, dice elu, se facu sacrificie mari, se omora intre dinsi, deca facu unu pasu inainte. In comunele nostre se facu multe greseli; deca omulu, exercitandu'si drepturile se, facendu'si datorile se, se desvolta, isi face scola, devine pe urma unu omu care pote judeca de interesele lui.

Dloru, amu urmatu prin diare tota discutiunea din Camera de la 1874, din care nu faceamu parte

candu s'a discutat modificarea legii din 1864, si amu vedutu ca erau doue tendintie: una care voia in adeveru se constitue, cumu a disu d. Maiorescu prin cuvintele citate in Monitoru de d. Protopopescu, o comuna care se se apropie de comuna tipu, cumu a fostu o data in Engliter'a, deca acumu se modifica, si cumu a fostu in Germani'a, unde erasi se modifica pe tota diuna; adica ca era libera, independenta, deca era in favorea numai a unuia seu a' catoru-va. Iata o tendintia, care era in Camera de atunci, si care era personificata mai cu sēma in persona onor. d. Manolache Costachi Epureanu.

Credea din convingere d. M. Costachi ca numai o societate unde tote drepturile aru fi exercitate intr'unu modu eficace de o singura clasa, numai o asemenea societate pote merge bine, si din acelu punctu de vedere onor. d. M. Costachi si cu adeptii dsēle voiau se constituie o comuna de privilegie, s'au facutu se treca acelu articolu prin care d. M. Costachi, si negresitu ca si d. Maiorescu, pe care 'lu vedu astadi totu de acea opiniune, a creditu c'a pusu mana pe pulpana lui Dumnediou.

Dēra era in acea Camera si o alta tendintia, repesentata de o persona, nu cu sciintia si capacitatea dloru Epurēnu si Maiorescu, deca cu mai multa finetia de catu dloru, de si supt aparentia de bonomia. Acesta era presiedintele consiliului, care s'a facutu ca era de parerea dloru, inse care 'si cunoste tiēra mai bine si scie ca acea tendintia este o utopia; inse ca se'si faca majoritatea, s'a facutu ca este de parerea dloru, si in urma si-a rezervatu numirea primarilor; deca ati vedutu ce a resultatu din legea dvōstra. Proprietarii, vedindu ca primarii sunt numiti de ministeru, nici nu se mai duceau la alegere.

Pretutindeni ati vedutu ca n'a fostu nici chiaru o incercare de a se constitui comuna dupa legea din 1874; primarul era a-totu-puternicu, esi facuse lefi forte mari, si devenise acesta functiune numai o sinecura; tote acestea pentru a'si face partisani. Si onor. d. Maiorescu, care este asia de ingrijitu de aceste sarcine pentru tierani, cumu nu se gandia atunci ca se impuneau comunele cu sarcine multu mai grele, spre a plati nisce functionari care erau nisce adeverati besilii, cumu se dicea mai de multu?

A vorbitu d. Maiorescu de aristocrati'a. Dēra d. raportoru n'a vorbitu de aristocrati'a care e in Franci'a seu in alta parte, ci de aristocrati'a asia cumu este la noi, adica de acei care nu sunt democrati. Onor. d. Maiorescu dice ca nu intielege ce va se dica acēsta. Apoi deca n'aru fi asia, n'amu fi impartiti in doue tabere, aru fi numai nuantie. Vedeti ca sunt doue tendintie insemnate: una care voiesce ca natiunea se se guverneze prin ea insasi, ca adica fia-care cetatiēnu se nu aiba altu frēu de catu acela ce'lu pune legea; si este tendintia celeilalte partide, care voiesce se domnēca nu prin vointia tuturor si in sensulu intereselor tieriei, ci fiindu ca crede ca ea are dreptulu se guverneze. Dlui Maiorescu i pare reu ca suntemu in asia mare majoritate, si are dreptu se 'i para reu de acēsta, fiindu ca deca o data va apuca natiunea se se bucuire de drepturile ce sunt inscise in acēsta lege, cu greu le va veni dloru in urma, candu voru mai ajunge la putere, se desface ceea ce facemu noi astadi. (Aplause.)

A mai vorbitu onor. d. Maiorescu si despre Constitutiune, facendu o profesune de credintia in care a aretatu respectulu dsēle pentru Constitutiune, de si e unulu din acei care au subscrisu petitiunea de la Iasi, si a calificatu de calomniatori pe acei care au banuitu pe unii din partida dsēle, ca chiaru cu sprijinulu strainului aru voi se schimbe Constitutiunea. Aci, cata se marturisescu ca acestu cuventu mi s'a parutu din partea dsēle camu indrasnetiu, se-mi permita a i-o spune. Candu unu Beisadea Mitica, nascutu in palatu, crescutu pe treptele tronului, si care in totu-deauna s'a aflatu, cumu se dice, in capulu bucatelor, aru vorbi in numele boierilor vechi si noi, totu mai merge; deca pe onor. d. Maiorescu, dreptu se spunu, nu 'lu prea prinde... (Aplause, risete.) (Vedi restulu in Mon.)

Serbi'a.

Belgradu, in Maiu. (Drama misterioasa si sangerosa.) Inca din ērn'a trecuta se seriā ici-colea prin diariile straine, ca in Serbi'a s'ar fi descoperitu una din conspiratiunile cele mai periculoase, alu carei scopu nu ar fi fostu mai pucinu, de catu omorirea principelui Milanu Obrenoviciu in modulu cumu omorisera pe unchiu-seu Michailu Obrenoviciu in gradina, cumu si a mai multoru capi de ai partidei care se afla astadi la putere si care in cointielegere cu cabinetulu Rusiei s'au sculat cu arme contra Turciei. Unele diarie impariali din Europ'a voia se scie inca de pre atunci, ca vatr'a complotului serbescu ar fi in Ungari'a, si ca multi ungureni cari tienu cu Turci'a, era nu numai bine informati despre scopulu acelu complotu, dara 'lu si ajutā pe sub ascunsu si avea sub protectiunea lor pe Petru Carageorgieviciu, cā pretendente, carele in totu timpulu conspiratiunei se tienea la diverse locuri in Ungari'a, si numai uneori trecea Dunarea, candu credea ca a venit momentul cā se apuce densulu domni'a in Serbi'a, precumu voise si Alesandru Carageorgieviciu in anii trecuti totu din Ungari'a. Unele diarie voia a sci, cā Petru avu fi ajutōrie in bani dela ungureni. Asupra acestui punctu inse misteriu inca nu a esitu la lumina. Altii voiescu a sci, cā nefericitulu dr. Miletiću sciuse de acelu complotu si cā elu ar fi fostu unulu din cei ce au denuntiatu pericolulu in Belgradu, prin urmare cā si acēsta ar fi fostu una din cauzele secrete, pentru care fu elu arestatu si condamnatu. Aci inse numai asia se va face lumina, deca guvernulu serbescu va publica odata tote actele investigatiunei. Pana atunci noi cauta se ne marginimu la revelatiunile foiei oficiose „Politische Correspondenz“ din Vien'a, care dupa traductiunea din „Romani'a libera“ Nr. 304 suna:

Conspiratiunea a inceputu in Iuniu 1876; ea a lucratu sub marea scupcina si a isbucnit in revolt'a cunoscuta de la Topola. Initiativa acestei conspiratiuni contra dinastiei Obrenoviciu si contra actualului guvern, emana de la Porta.

Inscenatorulu conspiratiunei a fostu consululu turcu din Semlinu, Fizio si Petru Carageorgieviciu, cari au isbutitu sa atraga in mrejele lor pe junii conservatori si pe capii socialisti din Serbi'a. In capulu conspiratiunei s' a pusu fostulu ministru presiedinte, Ciumiciu, loc. Colon. Iefrem Markoviciu, comerciantulu Golubocianinu din Semendria, primariulu din Topola si unu proprietariu de acolo, cāti-va comercianti din Siabatiu si cāti-va popi nemultiamiti din Arandgelovatiu. Din Constantinopolu s'au datu pentru conjuratiune 25000 lire turcesci in aur,*) care suma principele Carageorgieviciu a schimbat-o la unu bancheru din Bucuresti in imperiali rusii, si cu ajutoriulu consulului turc. Fizio din Semlinu, a facutu sa ajunga in man'a partisanilor sei, spre a provoca o revolta in militiile Serbiei si a detrona pe Milanu.

Atātu guvernulu rusu, cātu si ministrulu de interne serbu, aveau cunoscintia despre aceste agitatiuni de inalta tradare, si in urm'a unei decisiuni a consiliului de ministri, s'au luat mesurile cele mai energice contra agitatorilor. Partisanii principelui Carageorgieviciu erau supravegheati de aprōpe, si nu erau pierdute din vedere nici miscarile consulului turcescu din Semlinu, precumu nici ale principelui Carageorge, care sta in Kubin.

Candu in cele din urma s'au introdusu prin agenti streini in Belgradu mai multe mii de esemplare, dintr'o proclamatiune tiparita in frantiosesce la Bucuresti, si prin care soldatii erau chiamati de a da josu pe principele Milanu, a nu se supune oficeriloru si comandantiloru de corpuri, si a face o revolutiune, atunci Ciumici si partisanii sei, au fostu pusi sub priveghiere politienēscă, iar clubulu conservatoru, in care tneau conferentie mai multi nemultiamiti din Belgradu, a fostu disolvatu.

Ciumici intrase in corespondentia cu Carageorgieviciu, si elu conducea conspiratiunea. Elu organisa revolta si dispunea de omeni in Belgrad, Semendria, Iagodin, Ciupria si Siabatz, cu cari putea sa faca revolta.

Insa autoritatile politice, ca si cele militare, fiindu cu multa atentiune in tote partile, incercarea de revolta n'a isbutitu. Revolt'a s'a manifestatu numai intr'o compania a batalionului de Cragievatiu, care era in Topola, si tocmai candu armat'a serba era pe cale de a incepe o noua campania in contra Turciei, soldatii acelei companii, au fostu prinsii, desarmati si dusi in prinsōre la Arandgelovatz. Arestatii la prima cercetare au marturisitu starea lucrurilor, si pe basea declaratiunilor lor, au fostu arestati toti conspiratorii din Belgradu si celelalte localitati si dusi la Arandgelovati, unde au fostu tradusi inaintea tribunalului militariu, care a pronuntiatu sentintiele despre care s'a vorbitu.

Investigatiunea tiēnu luni intregi in mare secretu. Tribunalulu militariu a condamnatu pe forte multi conspiratori la mōrte; principele inse daru viēti'a la 17 inisi; numai 7 capi principali fusera spendiatu. Pentru 150 soldati militiani pedēps'a fu redusă la 1½ anu inchisōre, era 50 de persoane declarate de innocente isi recastigara libertatea.

Serbiu din ambele partide se arata totu cumu au fostu din vechime: setosi de sange.

Corespondentie originali ale „Observatoriului“.

Domnule redactore! La corespondinti'a scurta din Oradea-mare publicata in Nr. 27 alu „Observatoriului“, precumu binevoisi a face cunoscutu in Nr. 37 alu „Observatoriului“, Corespondintele semnate totu acolo cu liter'a Z, vi-a transmisu unu respunsu, din carele pentru terminii mie necunoscuti, n'ai gasitu de bine a impartasi decatu apologi'a aceluia-si; in acēsta Domnulu Z. se prinde de mene cā bol'a de omu sanetosu, si dandu-mi lectiuni de obligatiuni cavaleresce, face deductiunea posibilitatei de a mi se imputā onorariulu ce mi-lu da dieces'a matre pe fia-care anu.

Ce e dreptu, eu si pana aci amu avutu intentiunea se respundu cu obiectivitate la reclamele esite prin foi in meritulu administratiunei fonduriloru diecesane; dar' fuseiu impedeatu prin agendele mele; Domnulu Z. inse-mi puse datorintia cavaleresca, cā se-i deslucescu ce obligatiune are fisculu diecesanu, si in legatura cu acēsta se atingu si starea fundatiunilor.

Fisculu diecesanu, cā si alti fiscali, fiindu mandatarulu aceluia, carele lu-constitue, fora vointi'a acestuia nu pote se-i duca lucrurile la tergulu publicitatei. Cerculu de activitate a fiscului diecesanu e restrinsu la agendele juridice; nu e prin urmare vocatiunea lui se dea desluciri publice Veneratului Cleru seu altoru autoritati despre starea fundatiunilor; ma ar' fi si unu lucru de discretiune a face unele cā aceste, fora impoterirea Veneratului Capitulu. Eata Domnule Z. drepturile si datorintiele fiscului diecesanu!

In dieces'a oradana inse peste datorinti'a aci indegetata fisculu mai are inca pentru onorariulu de 252 fl. ce lu-primesce dela matrea diecesa, si alta sarcina impusa densului prin Eppulu Szilágyi in anulu 1871, si anume aceea, cā cu unu membru capitulare se revedia tote ratiunile fundatiunilor diecesane, respective se fia membrulu exactoratului capitulare. Acēsta imprejurare l'a adusu pe fisculu diecesanu in positiunea de a cunosce starea finantiaria a fundatiunilor.

Pe basea acestei imprejurari potu dechiarā, cā fundatiunile diecesane nu se gasescu in acelu stadiu tristu, nu in neregularitatea si confusiunea pretinsa de unii corespondenti ai diarielor publice, neci cā are daune cauzate prin rea vointi'a seu negrijinti'a cuiva, ci deca au, acelea provinu din calamitatiile generali, de cari nu sunt scapate nece alte fundatiuni ale altoru confessiuni, nu societati si institute de bani solide, pe langa conducerea cea mai corecta.

*) 1 lira turc. = 10 fl. 50 cr.

Me voiu esplică mai lamuritu.
Inainte de tote inse sumu datoriu memoriei repausatului eppu Olteanu cu satisfactiunea se declaru in publicu, că la banii fundatiunali nu s'au atinsu . . . S'ar pote dora aminti uniculu casu cu 1700 fl. scosi d'in fundulu diecesanu pe vestimente basericesci; de ora-ce inse aceste vestimente s'au procuratu la comanda si pe creditulu personale alu densului, de si s'a intantatu procesu basericeii pentru sum'a amentita, aceea va apesa lasamentulu (substantia remasa) a repausatului, si nu pe altu cineva.

Bine se intielega Domnulu Z. et Compagnia, că aci vorbescu strinsu numai de fundatiunile diecesane, cari stau sub administratiunea capitulare, si nu de fundulu instructu si averile radicali ale eppatului, peste cari la noi precumu vedemu, fisculu fundatiuniloru publice (közalapítványi ügyesség) si-a intinsu o mana puternica, si mai pre susu de a Capituluului, carele in intiesulu canoneloru are dreptu de a-le supraveghia cu respundere.

Acuma se revenimu la insa-si administratiunea funduriloru.

Ratiunile tuturor funduriloru se revedu prin exactoratulu susu numitu, si dupa ce s'a provediutu cu clausul'a aprobarei, dupa natur'a lor, se substernu unele la ordinariatu, alte la inaltulu ministeriu de culte; prin urmare veri-care ratiociniu trece prin doue revisiuni, si ratiunantele respectivu numai dupa ratificatiunea forului alu doilea, adica a exactoratului diecesanu seu ministeriale, isi primesce absolutoriulu. Afara de ratiocinii tote capitalele sunt induse in cartea de fundu.

Din aceste se pote convinge fia-cine, că administratiunea fonduriloru are controla indestulitoria; nu este inse controla pe lume, carea se nu se pota eluda, deca spre acesta existe vointia rea, seu imprejurari de complicatiune.

Casulu repausatului canonicu J. P. ni este esemplu spre acesta; suntu 12 ani de candu am onore a servi acestei diecese, si sub acestu tempu neci că s'a intemplat alta daunare din partea vre-unui administratore, ce altcum neci la numitul canonicu nu se intempla, de mai traiă.

Acestu casu daunatoriu a datu motivu eppului Szilágyi se institue exactoratulu capitulare. Totu atunci amintitul eppu declarase, că in Schematismele diecesane, cari si altcum ar trebui se se tiparesca in fia-care anu, va impartasi starea fundatiuniloru in sinopse.

In anulu 1871 seu 1872, cu ocasiunea asia numitul concursu (primirea teneriloru in theologia si seminarulu domesticu) eppulu Szilágyi in Consistoriulu plenariu a impartasitu assessoriloru adunati starea fundatiuniloru, si reprezentantii districteloru protopopesi au primitu cu multumire impartasirea, totu odata si-au descoperitu increderea facia de administratori.

Ce e dreptu, alte impartasiri prin Cercularie seu Schematismele nu s'au facutu; dupa parerea mea individuale inse eu judecu, că Veneratulu Cleru pote fi satisfacutu, deca va primi in totu anulu cu ocasiunea mai susu amintita, informatiunile necesare; căci in tempurile presente n'ar fi consultu se niducemu treble nostre interne la tergulu publicitatei, in carele intra chiamati si nechiamati, si de unde se nascu apoi frecarile si neplacerile. — Observatiunile Domniei-Tale Domnule redactore! facute pentru Domnulu Z, in Nr. 37 alu acestei foi, me voru scuti se me esplicu mai departe.

Totu din acestu motivu se pote intielege, că in decursulu acestei corespondentie n'are se astepte nime dela mine descrierea funduriloru si impartasirea in cifre a sumelor lor; asemenea ceva mandatoriulu neci că ar potea face fara autorisarea principalulu seu; apoi aci trebie se declaru din capulu loculu, că acestu respunsu purcede numai chiaru dela mine, fora că veneratulu Capitulu se scia macar de esistentia lui pana a nu 'lu vedē in publicitate.

Se nu cugete cineva, că prin dechiararea mai in susu facuta amu finitu cu intrebatiunea posibilitatei de a se dauna fundatiunile nostre. La intrebarea că pre langa manipulariunea si controlulu mai susu indegetatu: potu peri capitale si interusuria? respundu fora vre-o precauțare: „Au peritu si voru peri!“

Cumu asia? Eata asia:
Banii fundatiunali trebie elocati spre fructificare; apoi elocatiunea se face

- a) seu prin depuneri la institute de bani, case de pastrare etc.
- b) pe ipoteca imobila (case, pamentu)
- c) prin cumperarea papireloru de valóre, cari aducu 4—5%.

(Va urma.)

Reclame din publicu.*)

Resnari in Maiu 1878.

(Continuare si fine).

Judece On. publicu cetitoriu, deca un'a corporatiune constatate din persone asia destine si onorabile si-ar potē alege de presiedinte alu seu, unu omu ingratu si maculatu, — dupa cumu falsu afirma reutaciosulu „Pricina“ si consotii sei, in acea corespondintia.

Comit. paroch. din Resnari, — alegendu-si pe presiedintele seu, — au cunoscutu pe acestu barbatu, că este omu onestu si energiosu, cu sciintia de carte, amicu alu scolēi, membru si organu de frunte alu bisericii, carele de siguru, că presiedinte 'si va face datori'a si indeplini chiamarea sa facia de biserica si scolā, — ceea-ce au si facutu si va face cu tote calumniile reutaciosulu „Pricina“ si ale sateliteloru sei clicasi.

Asiguramu pe On. publicu cetitoriu, ca numai aceia potu se urēsa pe presiedintele comit. paroch.-actuale, carora nu le place progresulu si ordinea in scolā si biserica, — si cari dorescu, că scol'a nostra se degereze, — că apoi cu atata mai usioru se o pota preface in scolā comunala.

Ast'a este scopulu principale alu corespondintelui „Pricina“; — insa scopulu lui perfidu nici-odata nu si-lu va ajunge in Resnari.

Privitoriu la asertiunea „ca presiedintele comit. paroch. pretinde acumu a dispune preste scolā, — observamu ignorantulu si reutaciosulu corespondinte, că comitetulu paroch. că Eforia scolara si presiedintulu acestuia le impune legea a supraveghia scol'a si conduit'a dloru invetiatori. — Si cumu-că acestia si-au indeplinit datori'a conformu legii, este fapta constatata: că-ci invetiatorii nu mai negligu cercetarea scolēi si orele de prelegere că in trecutu, — afara de uniculu exaspirante de directore; nu mai banchetēza, nici jóca carti prin hotelu si cafenea cu dlu corespondente si consoci, dile si nopti intregi că in trecutu, ci se ocupa de invetiamentu mai cu diligentia, fora a'si compromite onorea si a 'si ruina starea materiala că in trecutu — cu cartile de jocu si cu beuturi.

Comitetulu paroch. in cointelegere cu primari'a comunala actuala a inchisu gradin'a scolara si a procuratu mai multe aparate de gimnastica, — incatu dd. invetiatori potu instrui pe tinerimea scolara si in aceste ramuri de invetiamentu, prescise de legea scolara.

Eata On. publicu, că comitetulu paroch. si presiedintele seu, in cointelegere cu primari'a actualu au facutu mai multu pentru scolā intr'unu anu si mai bine, decatu aceia, cari au dispusu in trecutu de dens'a si anumitu decatu reutaciosulu corespondente.

Despre acea asertiune reutatioasă, că presied. comit. paroch. ar fi fostu mai de multe-ori destituitu pentru neaptitatea din postulu de adjunctu invetiatorecu, observamu, că corespondentele „Pricina“ chiaru astadi, deca i ar stā in putere, ar destitui pe intrēg'a primaria comunala si comitetulu paroch. actuale, — că se mai puna elu odata man'a si a consocii sei clicasi pe carin'a afaceriloru; — „insa s'au dusu bab'a cu colacii,“ nene „Pricina“; — ai fostu nene candu ai fostu, dar ai remasu lucrul prostu.

Lasa intrigile si calomniile si vedi 'ti de afacerile tale particulare; nu mai innegri pe ómenii cei onesti; vedi 'ti bārn'a in ochii tei, dar nu gunóiele in ochii altor'a!

Presiedintele comit. paroch. n'a fostu nici-odata huiduitu de către poporulu din Resnari că corespondentele „Pricina“, ci totu-deaun'a a fostu stimatu si iubit; — dovēda organizarea din anulu 1877, că a fostu unanimu alesu de poporulu alegatoriu — că juratu, — de către sinodulu paroch. membru alu comit. paroch. si de către acesta — presiedinte.

Numeru singuru corespondentele „Pricina“ uresce pre toti ómenii onesti si activi, cari sunt mai harnici si mai meritati de cătu densulu.

Privitoriu la acea asertiune, că presiedintele comit. paroch. a tinutu aparatele de invetiamentu si bibliotec'a scolēi sub lacatu, observamu, că devenindu in tómn'a trecuta la scol'a nostra postulu de directore vacantu, comit. paroch. a dispusu că aparatele de invetiamentu si bibliotec'a se remana pana la alta dispositiune sub grija presiedintulu seu, din motivu, că se nu se mai

*) Pentru corespondentele si publicatiunile care esu sub acesta rubrica, redactiunea nu ia nici-o raspundere asup'a sa, ci tote esu sub raspunderea respectiviloru auctor, intocma ca si in alte foi periodice; era tax'a pantru tiparirea loru este de câte 2 cr. de linia.
Red. si Edit.

repuna si pérda aparatele si cartile din biblioteca, că in trecutu; insa dupa alegerea si intarirea directorulu scolariu actuale, — tote aparatele de invetiamentu cu inventariu s'au incredintiatu directorelui, eara biblioteca s'a incredintiatu numai mai tardiu unui bibliotecariu alesu de comitetu.

Apoi, óre ce atāt'a sfara 'n tiēra pentru biblioteca?! — Au cerutu care-va din dd. invetiatori carti din bibliotec'a scolēi si nu li s'a datu? — In fine este fapta constatata, că presied. comit. paroch. au fostu unulu dintre aceia, cari au donatu mai multe carti la bibliotec'a scolēi din Resnari, — si doresce din inima progresulu scolēi si inmultirea bibliotecei; doresce, că se vēda bibliotec'a in mai buna ordine decatu in trecutu si cartile se se grijēsa mai cu scumpatate; iar se nu se repuna si pérda, precumu s'a intemplat sub fostulu directore, in cătu astadi lipsescu o multime de carti din biblioteca.

Privitoriu la acea asertiune, că comit. paroch. a adusu conclusu, că se se detraga din salariu câte 4 fl. pe luna la acei invetiatori renitenti, cari nu voru se-si indeplinēsa obligamentulu de a cantā in strana, — observamu, că in tómn'a trecuta deschidendu-se concursu pentru unu postu vacantu de invetiatoriu la scol'a nostra, — dela fitoriulu invetiatoriu s'a cerutu, că se scia cantarile si tipiculu bisericescu si alegendu-se că atare dlu exaspirante de directore, carele prin testimoniile sale pe harthia dovēda, ca este bunu cantaretu, — dsa, dupace si-a ocupatu loculu de invetiatoriu, n'a satisfacutu datorintei de a cantā in strana. — Comitetul paroch. din caus'a renitentiei lui au adusu respectivulu conclusu, — că banii acesti-a, detrasu că pedēpsa se intre in fondulu scolariu.

Acestu omu arogantu, aspiratoriu de directoru, inse fara praca si fara testimoniu de cualificatiune de invetiatoriu, — nefindu intaritu definitivu de către ven. consist. archidiecesanu, — fiindu-că nu a fostu alesu densulu de direct. scol. a inceputu a invidia pe Eforia scolara si pe direct. scol. si s'au asociatu cu intrigan-tulu „Pricina“ si cu unu altu individu esaltatu, că se fabrice corespondentie fictive contra acelora, cari dispunu astadi in comun'a Resnari; a inceputu a neglige oficiulu seu de invetiatoriu si a parasu cercetarea bisericii. Poftimu, teologu si invetiatoriu.

Cu atari individi nu se inaintēza caus'a invetiamentulu, nici nu se moralisēza poporulu, candu unu atare individu despretiuesce cantarile si ritulu bisericii nostre si că teologu si invetiatoriu greco-orient. lucra cu inimicii scolēi confessionale, — nu e nici o mirare, deca Resnarenii sunt nemultiamiti cu conduit'a dsale.

Comit. paroch. a decisu, că se-i detraga câte 4 fl. pe luna, că-ci nu-si implinesce obligamentulu seu d'a cantā in biserica; dara acelu conclusu pana acumu nu s'a pus in lucrare, cu tote că unu asemenea omu ingratu si renitentu nu merita nici o crutiare.

Incheiamu, recomandandu corespondintelui „Pricina“, că alta-data se nu mai esa in publicu cu fleacuri, — se nu mai innegresca pe ómenii de bine si de onóre; si mai bine se se silēsa a 'si castigā cu munc'a, pe cale onesta, cele trebuintiöse pentru numerós'a sa familia, — că-ci pe sofisme si fleacurile sale nu mai pune niminea nici unu pretiu.

Varietati.

Aradu, in Maiu 1878. Dn. Nicolae Oncu cunoscutu că unulu dintre cei mai bravi barbati din generatiunea moderna, a deschisu cancelari'a sa de advocatu in Aradu, strad'a tiarcei 12 (szarka útea), decisu fiindu de a servi pe onoratulu publicu cu promptitudine si acuratetia in tote cauzele judiciari, administrative si financiali, in cari 'lu va onora cu increderea sa.

Cursuri de Bacuresci in Lei noi (franci).

8 Iunie n.	
Obligatiuni rurali din 1864 cu 10%	l. 98.50 b.
Imprumutulu Oppenheim din 1866 cu 8%	„ 88.25 „
Obligatiune de imprumutu dominiile din 1871 cu 8%	„ 94.75 „
Creditu foneciariu (hipot.) ruralu cu 7%	„ 88.50 „
Creditu foneciariu urbanu (alu capitalei cu 7%)	„ 78.— „
Imprumutulu municipale nou (alu capit.) din 1875 cu 8%	„ 90.— „
Fondulu de pensii (per 300 l. a.) cu 10%	„ 160.— „
Actiunile caliloru fer. rom. din 1868 cu 5%	„ 27.40 „
Actiunile caliloru fer., prioritati din 1868 cu 6%	„ 72.60 „
Dacia, Compania de asecur. din 1871 actiunea de 250 l. a. 8%	„ 150.— „
Romania, Compania de asecur., (act. de 100 l. n.) 1873 cu 8%	„ 50.— „

Morburi de pieptu si plumani

de ori-ce natura ce surēza siguru prin
Allopulu de plante Schneeberg a L. Wilhelm
pregatitu dupa prescrierea mediculu, si se capeta de la Franz Wilhelm, apotecariu in Neunkirchen. Suculu acest'a s'a dovēditu de bunu pentru dorerile de grumazu si pieptu, grippa, ragusiēla, tusa si trógn'a. Multi cumperatori marturisescu, ca numai suculu acestui-a au a-si multumit somnulu placutu.

Escellentu este suculu acest'a, că preservativa pe tempu neguros si aspru.

In urm'a gustulu forte placutu copiiloru este fosotioriu, celui-ee suferu de plumani inse, o trebuintia; cantaretiloru si oratoriloru contra vocii inchise seu ragusite, unu midilocu necesariu.

Multime de atestate confirma cele de susu: Cea mai clara dovēda despre efectulu extraordinariu alu acestui sucu este, ca cons. de curte de d. prof. Gppolzer, rectorulu magn. la universitatea c. r. din Vien'a, ilu folosescu cu celu mai bunu succesu in spitálu, precumu si la persone private.

Asemene s'a aflatu recomandabilu si s'a prescisu adese suculu acesta de multi alti medici indigeni si din strainatate.

Pentru dovēdirea celoru afirmate reproducemu urmatórele scrisori recunoscutóre:

Testimoniu.

Fiiulu meu de siese ani Francisu a suferitu optu septemani in tusa magarēsa in asia mesura, in cătu me temeam că nu cumu-va se se inuece; intru ace'a a slabitu cu totulu si a fostu atāt de debilu, in cătu abia stā pre petiōre. Atunci mi-s'a recomandat allopulu de plante de Schneeberg, si multiamita acestui midilocu minunatu, indatu dupa intrebuintiarea primei sticle a mai in-cetatu tusa, dupa a dou'a sticle cantā bene afora copilulu, a venitu la putere si de atunci e deplinu sanetosu. — Si fetiorulu meu celu mai mare a scapatu in câteva dile, prein midiloculu acest'a, de o tusa mare si ragusiēla.

Deci cu multiamita sincera estradau acestu testimoniu, pentru curarea rapede si miraculoasă a copiiloru mei si dorescu că acestu midilocu se devina cunoscutu si folositu in tote partile prein omenimea suferinda.

Platz, 6. Martiu 1855.

Anton Just. Laurentiu Scheibenreif, primariu.

Onorate Domnule!

Te rogu a-mi mai tramite cătu mai in graba inca 4 sticle dein renumitul D-tale Allopulu de planta, dupa folosirea aloru 2 sticle afiu că doreru de pieptu si gutu, pre cumu si respiratiunea scurta se micșorēza pre di ce merge, pentru ace'a me

adresezu astadata de a dreptulu la D-Ta, in sperarea de a capatā dein celu mai prospetu. Acludu 5 fl. m. c.

Cu tota stim'a se subsēmna

Heinrich Bock, chirurgu.

Münchret langa Ostrang, 23. Febr. 1859.

Testimoniu medicale.

Allopulu de plante Schneeberg este unu medicamentu forte usiuratoriu pentru doreri de pieptu, asthma, hectica, tusa, cataru, si este de recomandat in casuri de asteliu de bóle.

Hohenmauth, 25. Ian. 1858. Dr. Feschl.

D-lui L. Cantily, apotecar in Graz.

Onor. Die! Folosindu in desiertu diferite midilōce pentru doreru de pieptu, de carea suferiam greu de 2 ani, am cercatu si cu o butelia de allopulu de plante Schneeberg anuntiatu de d-ta, care se pote recomandā pe siguru la toti hecticii; pentru-ca, dupa intrebuintiarea celui d'antau exemplariu amu sentitu usiorare, si dupa-ce am mai cercatu cu 2 sticle din acesta medicina minunata, sanetatea mi se restaurā pe deplinu. Multia. mindu-si Dlu meu, din tota anim'a, remanu alu D-tale serviciu cu totu obligatu

Graz, 3. Febr. 1857.

W. J. Pock.

Domnulu meu! (21) 8

Dupa-ce prin intrebuintiarea allopulu d-tale amu scapatu cu totulu de tusea mea si de ragusiēl'a impreunata cu aceea, de care suferisem septemani si totu odata in urmarea binefacutóreloru rezultate ale acestui allopulu minunatu de plante mi-am recastigatu si vocea de mai nainte, me sentiu forte obligatu a 'Ti multiamiti din tota anim'a pentru acesta inventiune salutaria, cum si a recomanda acosta medicina probata, dupa a mea convictiune, la toti căti suferu de pieptu si mai vartosu cantaretiloru. Cu perfecta stima

Peisching, 25 Juniu 1857. Ioanu Bauer, docente.

Informatiunea despre folosire se alatura la fia-care sticle. Pretulu unei sticle 1 fl. 25 cr. v. a. Pachetarea se computa cu 20 cr.

Depositulu principale la Francisco Wilhelm apotecariu in Neunkirchen.

Allopulu de plante genuinu se mai afla in Sabiu: Friedrich Thalmayer, comerciante.

Aradu: F. Tones & Comp.

Blasiu: Carol Schieszl, apotecariu.

Alba-Julia, Julius Fröhlich, apotecariu.

Clusiu: Ed. Valentini, apotecariu.

Brasiovu: Ferd. Jekelius, apotecariu.

Sighisov'a: J. B. Teutsch, comerciante.